

Normativní instrukce č. 12/2012

Postup k příspěvku na péči v případě aplikace tzv. koordinačních nařízení (č. 883/2004 a 987/2009)

Datum platnosti:	1. 10. 2012
Datum účinnosti:	1. 10. 2012
Určeno pro:	Úřad práce ČR posudkové orgány ČSSZ a MPSV Odbor odvolání a správních činností nepojistných dávek MPSV
Vypracoval:	Odbor 23
Počet stran:	8
Č. j.:	2012/79122 – 23

Poskytování příspěvku na péči (dále jen „PnP“) v rámci členských států Evropské unie (dále jen „EU“), EHP¹ a Švýcarska - dále souhrnně pro zjednodušení jen „členský stát“ – se řídí nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) ze dne 29. dubna 2004 č. 883/2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení (dále jen „nařízení č. 883/2004“) a nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 ze dne 16. září 2009, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení č. 883/2004 (dále jen „nařízení č. 987/2009“) – dále jen souhrnně „koordinační nařízení“.

A. Obecný úvod:

PnP je pravidelná opakující se dávka poskytovaná podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), která je určena na úhradu za potřebnou pomoc poskytovanou osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb osob, pokud tuto pomoc poskytuje osoba blízká, asistent sociální péče, poskytovatel sociálních služeb, dětský domov anebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu.

¹ Island, Lichtenštejnsko a Norsko

Nárok na PnP má osoba uvedená v § 4 odst. 1 zákona o sociálních službách, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnání základních životních potřeb v rozsahu stanoveném zjištěným stupněm závislosti. Nárok na PnP vzniká dnem splnění podmínek stanovených v § 7 a § 8 zákona o sociálních službách.

O PnP rozhodují krajské pobočky Úřadu práce ČR (dále jen „KrP ÚP“) (<http://portal.mpsv.cz/upcr/kp>). Žadatel o PnP musí vyplnit potřebné formuláře, jimiž jsou Žádost o příspěvek na péči (nebo návrh na změnu výše PnP) a Oznámení o poskytovateli pomoci. V případě zajišťování pomoci asistentem sociální péče uzavírají asistent sociální péče a závislá osoba smlouvu o zajištění potřebné péče podle § 83 odst. 3 zákona o sociálních službách.

KrP ÚP vydávají rozhodnutí na základě posudku vypracovaného Lékařskou posudkovou službou příslušné Okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „LPS OSSZ“). LPS OSSZ při vypracování posudku vychází ze zdravotního stavu osoby doloženého nálezem ošetřujícího lékaře, z výsledku sociálního šetření (pokud však žadatel nebo příjemce PnP bydlí v jiném členském státě, KrP ÚP sociální šetření neprovádí) a zjištění potřeb osoby, popřípadě z výsledků funkčních vyšetření a z výsledku vlastního vyšetření posuzujícího lékaře.

PnP vyplácí KrP ÚP, která je příslušná k rozhodnutí o PnP. PnP se vyplácí v české měně a je-li vyplácen do ciziny, určuje podle § 18 odst. 5 zákona o sociálních službách způsob výplaty plátce PnP (příslušná KrP ÚP), a to buď v hotovosti, nebo poukazem na platební účet.

PnP spadá do věcného rozsahu nařízení č. 883/2004 jako peněžitá dávka v nemoci², kterou poskytuje příslušná instituce členského státu, který je kompetentní k úhradě zdravotní péče, i když daná osoba v tomto členském státě nemá bydliště³.

Kritériem pro použití koordinačních nařízení je přítomnost tzv. přeshraničního prvku v rámci členských států. To znamená, že se koordinační nařízení typicky použijí v případech, kdy v rámci členských států dochází k migraci. O přítomnosti přeshraničního prvku však hovoříme i tehdy, pokud osoba nikdy nepřekročila hranice, ale pracuje například pro zaměstnavatele se sídlem v jiném členském státě a je tam pojištěna, pobírá dávky z jiného členského státu (např. důchod), je neaktivním rodinným příslušníkem migrující výdělečně činné osoby odvozuje své nároky na dávky v nemoci z jejího pojištění v jiném členském státě, nebo u osoby, která vždy pracovala pouze v ČR, ale po skončení aktivního života se přestěhovala do jiného členského státu, kde nepracuje, avšak důchod pobírá z ČR (změna státu bydliště).

Co se týče osobního rozsahu koordinačních nařízení, tyto se vztahují na občany členských států a jejich rodinné příslušníky bez ohledu na jejich státní příslušnost. Koordinační nařízení se rovněž vztahují i na státní příslušníky třetích zemí, kteří v rámci členských států migrují⁴. Koordinační nařízení se nevztahují na osoby, které

² Viz čl. 3 odst. 1 písm. a) nařízení č. 883/2004.

³ Bydlištěm je zde myšleno obvyklé/faktické bydliště ve smyslu středu zájmu osoby (viz čl. 1 písm. j) nařízení č. 883/2004. Při vyhodnocování bydliště osoby lze přihlídnout k čl. 11 nařízení č. 987/2009, který stanoví prvky pro určení bydliště osoby.

⁴ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1231/2010 ze dne 24. listopadu 2010 (dále jen „nařízení č. 1231/2010“ rozšířilo působnost koordinačních nařízení i na státní příslušníky třetích zemí, na které se

podléhají the Staff Regulations of Officials of the European Communities (nařízení EHS č. 259/68) a které jsou funkcionáři institucí EU a jejich nároky se posuzují čistě podle vnitrostátních předpisů – tzn. v návaznosti na trvalý pobyt dotčených osob v ČR.

Nárok na PnP u osob spadajících do osobního rozsahu nařízení č. 883/2004 není odvozen od místa trvalého pobytu ani od občanství, a to ani u občanů ČR.

Nárok na PnP v ČR má osoba podléhající koordinačním nařízením jen v případě, že podléhá, pokud jde o zdravotní pojištění, českým právním předpisům, tzn., že je **českým zdravotním pojištěncem**. Pokud žadatel nespĺňuje uvedenou podmínku, není oprávněnou osobou k přiznání PnP.

Osoby, které v rámci koordinačních nařízeních podléhají v oblasti zdravotního pojištění českým právním předpisům, mají nárok na PnP a jeho výplatu podle českých právních předpisů, a to na základě zejména čl. 21 – 29 nařízení č. 883/2004.

B. Postup při posuzování nároku na PnP z hlediska unijního práva

V případech s tzv. evropským přeshraničním prvkem se u osob postupuje následujícím způsobem:

Podle příslušných článků koordinačních nařízeních se určí příslušnost k právním předpisům. Podle čl. 11 odst. 1 nařízení č. 883/2004 musí osoba podléhat právním předpisům pouze jednoho členského státu. Čl. 11 až 16 nařízení č. 883/2004 a čl. 14 až 18 nařízení č. 987/2009 pak přesně specifikují, o který členský stát se jedná.

Pokud se prokáže, že osoba ve smyslu těchto ustanovení podléhá českým právním předpisům, aplikují se na ni příslušná ustanovení zákona o sociálních službách. Posouzení příslušnosti k právním předpisům je zakotveno v čl. 11 až 16 nařízení č. 883/2004 a v čl. 14 až 18 nařízení č. 987/2009.

Skutečnosti, že osoba podléhá českým právním předpisům, nasvědčuje to, že:

- vykonává na území ČR výdělečnou činnost zakládající účast na sociálním pojištění, *nebo*
- pobírá pouze důchod z ČR, bez ohledu na to, ve kterém členském státě bydlí *nebo*
- pobírá důchody z více členských států, včetně ČR, přičemž má bydliště na území ČR *nebo*
- pobírá dávky v nezaměstnanosti ze systému ČR *nebo*
- pobírá dávky nemocenského pojištění ze systému ČR *nebo*
- má na území ČR bydliště⁵ (neaktivní osoby).

koordinační nařízení nevztahovala pouze z důvodu jejich státní příslušnosti. Nařízení č. 1231/2010 se neuplatňuje na situace týkající se ve všech ohledech pouze jediného členského státu. Mimo jiné jde o situace státních příslušníků třetích zemí, kteří mají vazby pouze na některou třetí zemi a jeden členský stát.

⁵ Viz pozn. č. 3. ÚP při vyhodnocování bydliště osob může využít Dotazník pro určení státu bydliště, který je přílohou této normativní instrukce.

Zdravotní pojištění nezletilého žadatele se posuzuje ve světle příslušnosti ke zdravotnímu pojištění obou rodičů, proto KrP ÚP tyto údaje zjišťuje u obou rodičů.

Rozhodujícím kritériem pro posouzení nároku na český PnP je účast osoby ve veřejném zdravotním pojištění v důsledku posouzení příslušnosti k právním předpisům členského státu. To zpravidla posuzuje Česká správa sociálního zabezpečení u výdělečně činných osob, zdravotní pojišťovny pak u ekonomicky neaktivních osob. ÚP tak může vycházet ze zjištění těchto institucí a doložené průkazky zdravotního pojištění vystavené českou zdravotní pojišťovnou.

V případě pochybností má ÚP však možnost příslušnost k právním předpisům a ke zdravotnímu pojištění prověřit.

Formulář „Žádost o příspěvek na péči“

Formulář je doplněn tak, aby bylo patrné, jakým právním předpisům žadatel podléhá, tj. zda je účasten v systému českého zdravotního pojištění a tím tedy oprávněnou osobou pro přiznání PnP.

Žadatel do formuláře uvede v písmenu D:

„Informace pro poskytování příspěvku na péči v rámci EU“ zda je osobou, která je zdravotně pojištěná v jiném členském státě nebo která pobírá důchod nebo dávky v nezaměstnanosti ze systému sociálního zabezpečení jiného členského státu anebo která vykonává výdělečnou činnost v jiném členském státě. Pokud platí jedna z výše uvedených skutečností, osoba pro účely PnP českým právním předpisům nepodléhá, a tudíž jí nelze PnP přiznat. Není tedy třeba, aby takový žadatel dokládal další skutečnosti rozhodné pro přiznání PnP.

„Informace o rodičích žadatele“ vyplní rodiče v případě nezletilého žadatele.

Pokud žadatel při vyplňování části D žádosti uvede, že není výše uvedenou osobou, KrP ÚP si vyžádá a ke spisu přiloží „Potvrzení o příslušnosti k české zdravotní pojišťovně“. Potvrzení o příslušnosti k českému zdravotnímu pojištění se vyžaduje také u žadatelů, kteří jsou cizími státními příslušníky a jsou zaměstnání u českého zaměstnavatele nebo u nezletilých žadatelů, u kterých aspoň jeden z rodičů pracuje v jiném členském státě.

Hlavní a výpomocná zdravotní pojišťovna

V případě, že je žadatel pojištěn pouze u české zdravotní pojišťovny (tzn. potvrzení od české pojišťovny udává, že je pro žadatele pojišťovnou hlavní, nikoli pouze výpomocnou), je oprávněnou osobou podle § 4 zákona o sociálních službách a při splnění věcných podmínek stanovených zákonem o sociálních službách mu vznikne nárok na PnP.

Pokud je žadatel pojištěn u zdravotní pojišťovny v jiném členském státě a má bydliště v ČR (v takových případech česká zdravotní pojišťovna ve většině případů uvádí,

že je výpomocná), pak žadateli nárok na PnP v ČR nevznikne. Taková osoba může mít nárok na obdobnou dávku v členském státě, kde je zdravotně pojištěna.

C. Evropské formuláře

E – formuláře vztahující se k PnP

Formulář E – 001: Žádost o informace, sdělení informace, žádost o formuláře, urgency; jedná se o obecný formulář, který potvrdí úřad jiného členského státu v místě bydliště žadatele/příjemce. Formulář je k dispozici na stránce <https://formulare.mpsv.cz/okdavky/cs/welcome>

Formulář E – 213: Žádost o podrobnou lékařskou prohlídku; vyplní ošetřující lékař v členském státě bydliště žadatele/příjemce. Formulář žadateli o dávku zašle na žádost KrP ÚP, žadatel jej předá svému ošetřujícímu lékaři, který jej vyplní a vrátí žadateli, případně příslušné instituci v zahraničí. Formulář E – 213 pak zašle žadatel nebo příslušná instituce v zahraničí KrP ÚP. KrP ÚP pak zašle příslušné LPS OSSZ formulář spolu s žádostí o posudek.

Pro ověřování nároku se v rámci nařízení č. 883/2004 počítá s postupným zaváděním elektronické výměny údajů mezi členskými státy prostřednictvím „strukturovaných elektronických dokumentů SEDů“, které budou mít jednotnou podobu pro všechny členské státy. Než bude technicky možné realizovat jejich předávání plně elektronicky, je možné si informace vyměňovat na papírových (tisknutelných verzích) SEDech.

S ohledem na to, že některé SEDy jsou stále revidovány a budou opětovně postupně schvalovány, mohou si instituce členských států posílat také E – formuláře jako doposud.⁶ E – formuláře jsou tištěny ve všech úředních jazycích členských států a každá oblast sociálního zabezpečení má svou vlastní řadu. Jsou unifikované a pro srozumitelnost jsou ve všech jazykových mutacích identické. Formuláře institucím usnadňují práci, neboť nemusí žádat o překlad nebo výklad.

D. Místo podání žádosti

1. Osoba podléhající podle koordinačních nařízení právním předpisům ČR, je hlášena k trvalému pobytu v ČR, ale bydlí v jiném členském státě

Postup při vyřizování žádosti o PnP:

Osoba, která podléhá českým právním předpisům a je hlášena v ČR k trvalému pobytu, ale bydlí v jiném členském státě, např. u svých rodinných příslušníků, kteří jí zajišťují potřebnou pomoc a péči, má možnost zažádat si o PnP, nebo (pokud již tuto dávku pobírá) o změnu výše již přiznaného PnP z důvodu zhoršení zdravotního stavu v místě trvalého pobytu v ČR, tj. u místně příslušné KrP ÚP.

⁶ Na E – formuláře se v záhlaví do pravého horního rohu vyznačí „883/04“, aby bylo patrné, že se týkají případů, na které se aplikují koordinační nařízení.

Pro ověření informací o žadateli se použijí E – formuláře, které KrP ÚP zašle k vyplnění příjemci PnP (resp. žadateli), je-li to možné, tak pro zjednodušení komunikace v jazyce toho členského státu, na jehož území pobývá.

Žadatel nebo osoby pečující o žadatele doručí formulář E – 001 místně příslušné instituci daného státu k vyplnění a tato instituce jej po vyplnění odešle zpět na adresu KrP ÚP. Formulář E – 213 vyplní ošetřující lékař žadatele v místě jeho přechodného pobytu a vrátí žadateli, případně příslušné instituci v zahraničí. Formulář E – 213 pak zašle žadatel nebo příslušná instituce v zahraničí KrP ÚP. KrP ÚP pak zašle příslušné LPS OSSZ formulář spolu s žádostí o posudek. Doplňující informace, které nejsou uvedeny v tomto formuláři, KrP ÚP požaduje od osoby pobírající PnP nebo od žadatele o PnP, a to vlastním formulářem KrP ÚP (formou prohlášení).

Při kontrole využívání PnP KrP ÚP použije formulář E – 001, který zašle k vyplnění příjemci PnP, je-li to možné, tak pro zjednodušení komunikace v jazyce toho členského státu, na jehož území příjemce bydlí. Příjemce PnP nebo osoba pečující o takovou osobu doručí formulář E – 001 místně příslušné instituci daného členského státu k vyplnění a tato instituce jej po vyplnění odešle zpět na adresu KrP ÚP. Doplňující informace, které nejsou uvedeny v tomto formuláři, KrP ÚP požaduje od příjemce PnP, a to vlastním formulářem KrP ÚP (formou prohlášení).

2. Osoba podléhající podle koordinačních nařízení právním předpisům ČR, není hlášena k trvalému pobytu v ČR a bydlí v jiném členském státě

Žádosti o PnP těchto osob vyřizuje do konce 3. čtvrtletí 2012 Ministerstvo práce a sociálních věcí, které zkoumá příslušnost k právním předpisům ČR, od 4. čtvrtletí 2012 Generální ředitelství ÚP (dále jen „GŘ“). Dále se postupuje podle bodu 1.

3. Osoba podléhající podle koordinačních nařízení právním předpisům ČR bydlí v ČR

Postup stejný jako u občanů ČR, resp. českých pojištěnců, s tím, že místně příslušná KrP ÚP v první řadě posoudí příslušnost k právním předpisům, tzn., že zjistí, kde je žadatel zdravotně pojištěn.

4. Osoba nepodléhající českým právním předpisům a není schopna podat žádost o obdobnou dávku v jiném (příslušném) členském státě

KrP ÚP žádost o PnP přijme a v případě, že dojde podle předepsaného postupu podle nařízení č. 883/2004 k závěru, že žadatel podléhá právním předpisům jiného členského státu, postupuje podle čl. 81 nařízení č. 883/2004 a čl. 2 nařízení č. 987/2009, které ukládají povinnost postoupit žádost příslušnému členskému státu. Podle tohoto ustanovení se žádost, která byla podána nepřísušné instituci (i místně), bezodkladně prostřednictvím usnesení postoupí příslušné instituci, přičemž usnesení se pouze zaznamená do spisu.

Tímto příslušným, resp. styčným orgánem pro PnP je GŘ.

Pokud jde o běh lhůt a posuzování včasnosti podání žádosti, čl. 81 nařízení č. 883/2004 upravuje tuto situaci, včetně základního procesního postupu následovně:

„Jakákoli žádost, prohlášení nebo opravný prostředek, které měly být podány podle právních předpisů jednoho členského státu v určité lhůtě *Úřadu práce ČR*, instituci nebo soudu tohoto státu, jsou přípustné, jestliže byly podány ve stejné lhůtě odpovídajícímu úřadu, instituci nebo soudu jiného členského státu. V tom případě je orgán, instituce nebo soud, které tuto žádost, prohlášení nebo opravný prostředek obdrží, neprodleně zašlou příslušnému orgánu, instituci nebo soudu dříve uvedeného členského státu buď přímo, nebo prostřednictvím příslušných orgánů dotčeného členského státu. Den, kdy byly žádosti, prohlášení nebo opravné prostředky podány orgánu, instituci nebo soudu druhého státu, je považován za den jejich podání příslušnému orgánu, instituci nebo soudu.“

Datem předložení žádosti, opravného prostředku atp. je proto datum, kdy žádost obdrží první z institucí, a to bez ohledu na to, zda je k výplatě dávky příslušná ona nebo instituce jiného členského státu. Při případném budoucím posuzování, zda byla žádost podána včas či nikoli, hraje datum podání rozhodující roli, je proto důležité evidovat podání jako žádost již od data jejího faktického prvního doručení.

5. Osoba podléhající právním předpisům ČR, bydlí v jiném členském státě a není schopna si podat žádost o PnP v ČR.

Zde opět platí čl. 81 nařízení č. 883/2004, kdy instituce jiného nekompetentního členského státu je povinna předat žádost státu příslušnému, tedy ČR. Za datum podání žádosti (a zároveň tedy datum zahájení řízení v ČR podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů) se považuje datum, kdy byla žádost prvotně podána instituci nepříslušného státu, nikoli datum, kdy postoupenou žádost obdržela česká instituce.

E. Různé

- Pro ověření dalších podmínek potřebných k posouzení vzniku nároku na PnP se doporučuje akceptovat prohlášení, které osvědčuje, že péče je prováděna v takovém rozsahu, jak stanoví zákon o sociálních službách.
- V případě, že by místní instituce jiného členského státu odmítly spolupracovat v rámci získání informací důležitých k přiznání PnP, je nutné, aby se KrP ÚP s tímto problémem okamžitě obrátil na GŘ (styčné místo pro oblast poskytování PnP v ČR).
- V případě nejasností KrP ÚP kontaktuje dotčené instituce se žádostí o nápravu. Pokud KrP ÚP zjistí, že osoba pobírá starobní důchod pouze z jiného členského státu a česká zdravotní pojišťovna jej má v evidenci pouze jako českého pojištěnce, KrP ÚP oznámí dané zdravotní pojišťovně možnou chybu v evidenci, neboť takováto osoba by měla být pojištěna pouze u zdravotní pojišťovny toho členského státu, jehož důchod pobírá, a tudíž by měla být u české zdravotní pojišťovny evidována jen výpomocně jako důchodce pobírající důchod z jiného členského státu.

- Pokud KrP ÚP ani po doložení výše zmíněných údajů nebude moci určit příslušnost k českým právním předpisům, je nutné, aby se s tímto problémem neprodleně obrátil na GŘ (styčné místo pro oblast poskytování PnP v ČR).

F. Přílohy

Dotazník pro určení státu bydliště.

Ing. David Kafka

náměstek ministra pro sociální a rodinnou politiku